

ПРЕКОРАЧУЈЋА ИСПУЊЕЊА ЗАКОНА

(Ери Де Лука: *Светице саблазни*, Фелсина, Загреб, 2019, превод Твртко Кларић)

Књига италијанског романописца, песника, преводиоца, активисте и новинара Ерија де Луке *Светице саблазни* (Erri De Luca: *Le sante dello scandalo*, La Giuntina, Firenze, 2011) осмишљена је као проширени, дванаестоделни есеј посвећен библијским јунакињама увршћеним у велику генеалошку листу која отвара Јеванђеље по Матеју. Оксиморонски, провокативни насловни израз назначава тему испуњења верског закона путем његовог прекорачења и мотивише опредељење аутора за конкретне епизоде из Библије, тј. животописе и карактере женских ликова које намерава да реконструише. Избор је, конкретно, пао на Тамару, Јудину снаху, касније супругу, из Постања (п. 38); Раву, проститутку из Јерихона, која је помогла Јеврејима да освоје њен град, из Књиге Исуса Навина (п. 2); Руту, Моапкињу, која је оданошћу њој туђем, изабраном народу и лукавством којим се послужила по наговору свекрве Нојемине заслужила посебно поглавље у *Сцитаром завешћу* (Књига о Руту); Витсавеју, Уријину жену и Давидову љубавницу из Друге књиге Самуилове (п. 11) и Марију, супругу Јосифову и мајку Исусову из Новог завета, тачније јеванђеља.

Аутор их у другом, насловном поглављу своје књиге представља следећим речима:

*Прва се одјену као блудница да се њода жељеноме мушкарцу.
Друга је била блудница од знања ње издаде свој народ.
Трећа се ноћу завуче њод њокриваче бојања удовца ње се удаде за њ.
Четврта бијаше ѡрељубница, изневјеривши мужа којеја даде убити њезин љубавник.*

За последњу, Марију, која се надовезује на горепоменуте старозаветне јунакиње, иако преседаном безгрешног зачећа одступа од њихових издајстава и/или сексуалних прекорачења, и која заокружује велики генеалошки низ од Аврама до месије, аутор ће рећи да „затрудње прије вјенчања а чедо не бијаше од заручника“.

Чинови одступања од друштвене и верске норме, која је у несвакидашњим околностима у којима су се нашле Тамара, Рава, Рута, Витсавеја и Марија једино на *групи* начин могла бити потврђена и испуњена, тим пре добијају на значају с обзиром на то да је реч о женама, дакле о полу коме се у тумачењу верских списа поклања мање пажње, и претежно о странкињама, дакле припадницама етничких заједница које нису имале привилегију да испишу историју.

О положају жене у старојеврејском друштву и њеном значају у стварању верског предања говори се већ у уводном поглављу. Ауторово познавање хебрејског језика, конкретизовано бројним традуктолошким примедбама и етимолошким напоменама, поткрепљује бројна запажања која показују једно ново лице прве монотеистичке

религије и њеног Бога. Де Лука најпре говори о подели улога. Мушкарац, коме се Јахве директно обраћа заповестима које изриче Мојсију на Синају, изабран је да преноси законе. Жена је, с друге стране, урез из које настаје живот.

Значај дат женској природи, која се поистовећује са телом закона, јер су слова у хебрејском увек женског рода (она су ћелије великог текстуалног организма *СвеШої йисма*), утемељен је, очито, на општепознатим теоријама о дуалистичкој подели на културу и природу. Но оквир дихотомије *nomos – physis*, испоставиће се, послужио је италијанском писцу као полазиште за омаж лепоти, тачније за беседу надахнуту тумачењем легенде о стварању Адама и Еве, о биолошкој супериорности жене над мушким родом. Тако се у трећем поглављу поставља питање (пре)вредновања и расподеле улога мушкараца и жене које проистиче из редоследа њихове појаве у Књижи постања. Податак о накнадном стварању Еве, о њеном укључењу у живот на земљи након Адама, за италијанског аутора је доказ надмоћи, а не подређености жене мушкарцу.

Овакве ставове, који приближавају Де Лукино штиво темама феминистичке теологије и истраживањима која покушавају да помире идеале хришћанског агапеа и хеленског ероса, пронаћи ћемо и у другим деловима књиге. У наредним, више приповедачким поглављима они се појављују често као поуке које прате нарацију, тј. заокружују поједине епизоде из прича о светицама саблазни.

Појам маргине као друштвеног простора са кога и из кога се афирмишу садржај, писање и ново тумачење свете историје, Де Лука конкретизује не само на родној, већ и на етничкој равни. Теза о чистоти изабраног народа, о његовом немешању са другим заједницама које су живеле у Обећаној земљи, показује се као неодржива. Мешања, сусрети и додири народâ на граници, преласци појединаца из покорених етничких заједница у нову, победничку, нису представљали изузетке, већ правило. Њиховим токовима протиче ова (пред)историја која води до појаве месије који је, напомиње Де Лука, такође био мешанац.

Сложеност и динамику свете повести диктирала су уз то и два супротна смера надметања монотеизма и политеизма: први, често помињан и одавно познат у тумачењима *Библије*, јесте регресиван: Јевреји су се неретко враћали, нарочито у раздобљима кризе, идолима, тј. некадашњој религији. Случај Тамаре, Раве и Руте – странкиња које су пригрлиле нову веру – указује на постојање другог смера: многобожачке заједнице одбацују своје идоле, бирају народ једног Бога и мешају се с њим.

У другом делу књиге, посвећеном Марији, мајци Исусовој, аутор дотиче тему социјалног раслојавања и мотив маргине конкретизује на класној равни. Афирмација женског развија се упоредо са афирмацијом осталих друштвених група лишених економске и политичке моћи и престижа. Детаљи из предања упоређују се са стањем у савременом свету, конкретно у пищевој Италији подељеној на сиромашни, привредно мање развијени југ и богати, индустријски север. Јосиф је, наиме, јужњак, дрводеља који је из Витлејема, где се само привремено вратио уочи рођења свога сина, отишао у Назарет, град у Галилеји, богатијој покрајини која је нешто попут данашње Ломбардије. Овакве паралеле, срочене у форми дигресија, дају посебан колорит садржају приче и омогућавају читаоцу да успостави приснији контакт са сликом библијског света, и у исто време појачавају њено универзално значење.

Текст дотиче и питање односа два религијска система, тј. делова *Библије*. Приче о прве четири светице саблазни помажу нам да јасније уочимо присуство доњег, хебрејског слоја у нормативном систему настајуће вере. Као што је владајуће, мушко читање старозаветних прича запоставило велике јунакиње које делају много одлучније од канонизованих пророка, тако је и хришћанство вековима покушавало са себе да отресе наслеђе старог закона. Одатле, између осталог, помен генеалогског низа с почетка Јеванђеља по Матеју, приказаног на изгубљеном Каравађовом платну. Аутор, стиче се утисак, посвећује пажњу чувеном барокном уметнику не само због податка о првој верзији слике која је нестала у савезничком бомбардовању Дрездена, већ и због специфичности његовог живота који је протекао у знаку побуне и одметништва.

Упоредо са реafirмацијом хебрејског наслеђа и указивањем на његов значај унутар канона хришћанске вере, Де Лука настоји да представу старозаветног Бога приближи духу новозаветног учења о праштању и љубави. Тако у осврту на детаље из приче о изгону из раја италијански писац одбацује мит о баласту првобитног греха који ће људски род морати, као по казни, да носи на својим леђима и од кога никада, у овом, земаљском животу, неће моћи да се ослободи. Напротив, уместо клетве, Де Лука у Божјем обраћању Адаму и Еви након кушања плода са дрвета спознаје, види једно добронамерно обавештење упућено људском роду. Овде се говори, просто, о последицама раскида са природом и о смислу опредељења за друштвени живот, дакле о исходу човекове одлуке коју Бог поштује и коју ниједног тренутка не жели да доведе у питање.

Разрада мотива маргине, која у самом чину рецепције и пратећих херменеутичких захвата упућује на ослобађање слојева значења из текста и на вредности њиховог будућег, револуционарног учинка, проширује жанровски хоризонт Де Лукине књиге и продубљује садржај изабраних прича и коментара. Ауторов, на први поглед произвољно и накнадно убачен, епилоски омаж голооточком кажњенику Анти Земљару и његовом односу према камену као извору енергије коју ударцем треба извући из мртве материје, садржи неку врсту поенте књиге, јер указује на скривену покретачку снагу коју човек у најтежим околностима успева у себи и у свету који га окружује да пронађе и ослободи.

Де Лука пише једноставним и широј читалачкој публици лако разумљивим језиком упркос ерудицији која му допушта да често скрене у дигресију и продуби теолошку аргументацију. Израз, с једне стране, језгровитошћу и ритмичношћу, коју Кларићев превод верно чува и вешто преноси, прати библијски предлогак, а с друге стране поетичношћу и лирски интонираним тумачењима прави отклон од његове синтаксичке једноличности и фабуларне сведености. Но, баш тај слој текста *Библије*, тај једнобојни покров коме се ретко поклања већа пажња, открива се у Де Лукиној књизи као површина на којој су исписане вечне истине о сили закона и о нужди живота која му се потчињава и у исто време га прекорачује.